

Fookusarutelu elukestva õppe arendamisest

Eesmärk: Leida Eesti jaoks sobivaid võimalikke lahendusi, et õpitaks terve elu.

Mis on probleem?

Kuigi Eestis on vanemaealiste hõive võrreldes OECD ja EL riikide keskmisega kõrge ning lähikümnendil on vanemaealised oluline ressurss tööjõupuuduse leevendamiseks. Selle eelduseks on aga, et ka vanemaealiste teadmised ja oskused vastavad tööturu vajadustele.

Pension2050 eesmärk on isikliku vastutuse tõstmine oma eakapõlve eest. Eesti elukestva õppe strateegia 2020 sätestab, et õppimine peab muutuma aktiivse eluhoiaku lahutamatuks osaks, sh ka vanemaealiste hulgas. Uuringud on näidanud, et **elukestvas õppes osalevad paljud nooremaealised, kuid teatud vanusest alates osalemine väheneb**. Üheks põhjuseks on tööandjate vähenenud huvi panustada vanemaealistesse. Kui inimesed töötaks kauem, poleks põhjust nemad õppest ilma jätta.

Eestis on kolmandik ilma eriteadmiste ja oskustega täiskasvanuid. Töötute seas on neid 43%. See näitab, et sellistel inimestel on raske tööturul hakkama saada. Suur koolist väljalangevus on probleem, millega tuleb ja tegeletaksegi, kuid väiksema tähelepanuga on need täiskasvanud, kes erialahariduse korra omandanud ja pärast seda enam edasi ei õpi. Nende teadmised ja oskused võivad kaotada oma väärtuse karjääri hilises osas ning nende töö kaotamise võimalus on seda suurem.

Põhiküsimus: Kuidas tagada, et elukestvas õppes osalemine on ühtlaselt kõrge kõikide vanuserühmade puhul?

Millised on suundumused?

OECD uuringu kohaselt teeb teadmiste võrdne jaotus ühiskonnas riigi edukamaks ning tõstab produktiivsust. Seega on oluline, et töötavate inimeste oskused ja teadmised oleksid asjakohased. OECD uuringud on näidanud ka, et kõrgemalt haritud inimesed õpivad peale nooruses õpitud 5–10 korda tõenäolisemalt kui kesiste oskustega inimesed. Sama kehtib ka Eesti kohta. Nagu ka see, et vanemad osalevad oluliselt vähem täiskasvanuõppes kui nooremad.

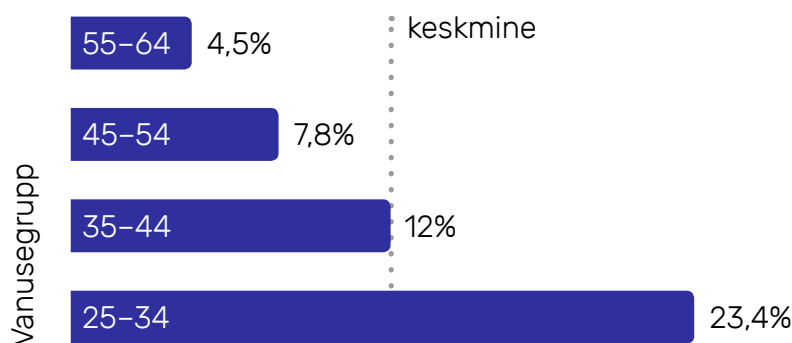
Elukestev õpe on nii isiku enda, tööandja kui ka kogu ühiskonna (riigi) huvides.

Selleks, et elukestvast õppes kõik kasu saaksid, peaksid kõik sinna ka panustama. Lisas 1 toodud jooniselt võib näha kõikide huvigruppide lõikes, millised on vanemas eas töötamise probleemid ja lahendused. Joonisel on markeeritud punktid, mis otse või kaudselt seostuvad ka elukestva õppega.

Tänavu esimeses kvartalis osales tasemeõppes või koolitustel 16,8 protsenti 25–64 aastases elanikest, mis on kolme ja poole protsendi võrra enam kui eelmisel aastal samal ajal. Seega on just tänavu toimunud nn täiskasvanuõppes osalejate osakaalu kasv. Ka näitavad uuemad andmed, et kasvanud üle 45-aastaste täiskasvanuõppes osalejate arv ning meeste arv. Kas tegu on üksiku kõikumisega või suurema trendiga, selgub lähemal ajal. (vt joonist 2015. aasta kohta, mil osalemine oli madalam) Seni on siiski tõsi see, et täiskasvanuõppes osalejaid on vähe ning nende osakaal üle 45-aastaste puhul on väga väike. Üle 64-aastaste puhul seda aga üldse ei mõõdetagi.

Elukestvas õppes osalemise määr (protsentides)

vanuserühmade kaupa 2015. aastal. Allikas: Eesti Statistikaamet

Elukestvas õppes osalemise määr

Institutsionaalse õppe (kindlas õppeasutuses õppimise näol) **osakaal edaspidi ilmselt väheneb**. Noorem põlvkond paneb huvitavates asjadest ise oma õppe kokku ning need ei pea kuidagi olema seotud vaid ühe õppeasutuse või valdkonnaga. See seab väljakutse õppeasutuste kaasajastamiseks. Kuigi ilmselt ei muutu kogu õpe edaspidi kaug- või netiõppeks, siis määravaks saavad oskused, mitte mingi teatud eriala lõpetamist tõestav dokument.

Eesti täiendus- ja ümberõppe süsteem ei toeta elukestvat õpet. Riigikontroll on mitmes oma auditis leidnud, et näiteks töötute koolitamisel pigem keskendutakse täiendus- kui ümberõppele, vaid vähesed töötud sooritavad kutse- või pädevuseksami, mis omakorda tähendab, et töötute konkurentsivõime ei kasva. Ka ei saa Töötukassa pakkuda seni veel pikemaid kui aastaseid koolitusi. Kuigi riik on selle nimel astumas esimese samme, ei ole seni veel tegeletud teadmiste kao ennetamisega ehk õppima hakkab inimene tihti alles töö kaotanuna, mitte selleks, et tööd mitte kaotada.

Millised on suurimad väljakutsed elukestva õppe levimisele Eestis?

Elukestva õppe mõte ei ole juurdunud. Kui terve elu tehtud tööd ei suudeta enam teha, siis lõpeb üldiselt ka töökarjäär. Positiivne on see, et uuringu „Pilk hallile alale“ mitmetest artiklitest tuleb välja, et pikemalt tahavad töötada ennekõike kõrgelt haritud ja hea tervisega inimesed ning need, kellele nende töö meeldib.

Õpetamise meetodid on noortekesksed. Kuigi nii töötamise kui ka õppimise puhul on hea, kui seda tehakse põlvkondi eristamata, on vanemaealistel mitmeid õppimise eripärasid, millega tuleks õpet planeerides arvestada. Paljud täiskasvanud pettuvad õppes, kuna see on liiga vanamoeline ning ei väärtusta nende töö- või elukogemust.

Õppimine on vähe seotud „präänikuga“. Enda täiendamine peab olema selgelt kasulikum kui selle tegemata jätmine on ka OECD oma uuringutes leidnud. Üks põhjusi ilmselt, miks paljud ka õpingud katkestavad, on selgeltmõõdetava „prääniku“ puudumine. Õpingud katkevad tihti, sest on võimalus tööle suunduda ning lühiajalist rahalise kasu kõrval ei suuda inimesed näha pikemaajalisest pingutamisest tulenevat suuremat kasu tulevikus.

Koolist väljalangemine on suur, mistõttu lahkub juba koolist suur hulka õpiharjumuseta inimesi, keda hiljem õppima „meelitada“ on keeruline. Seda näitavad ka muud andmed, näiteks 30% miinimumpalga saajaid ei tegele oma haridustaseme parandamisega.

Ettevõtte suurus mõjutab seal töötavate inimeste osalemist elukestvas õppes,

leiab OECD. Eestis on see probleem eriti terav, kuna Eestis on valdav osa ettevõteteid väikesed või keskmise suurusega, mistõttu neil on piiratud võimalused õppesse panustada.

Ka on tööandjate suhtumine vanemaealistesse tihti negatiivne. Vanemaealised osalevad õppes vähem ning usutakse, et vanemaealised ei olegi võimelised õppima.

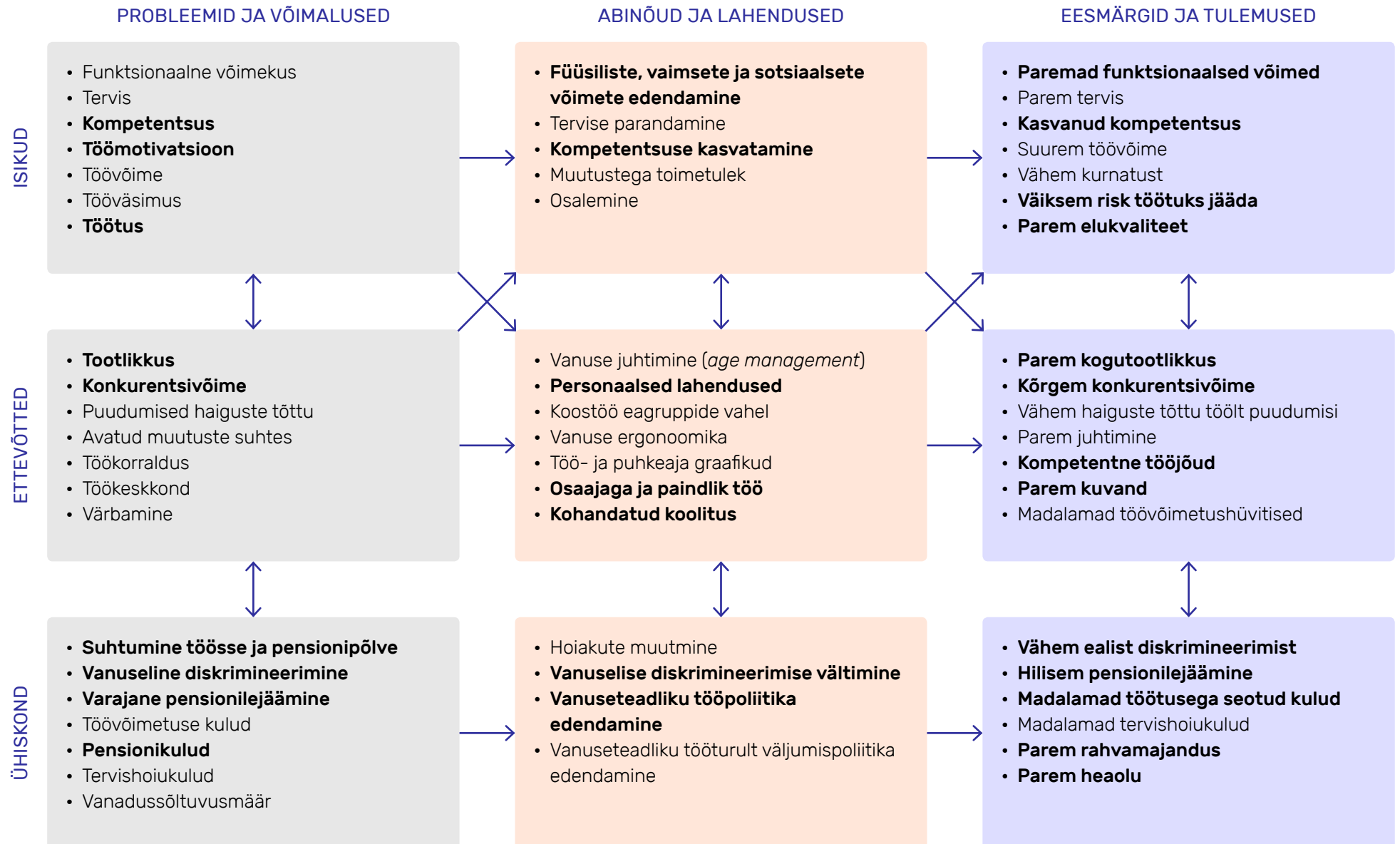
Fookusarutelu küsimused

1. Kas elukestva õppe põhimõtete rakendamine suuremas mahus on üldse oluline küsimus?
2. Kuidas kohandada elukestvat õpet nii, et selles osaleks peale koolikohustuse lõppemist inimesed hoolimata nende vanusest?
3. Milline peaks olema isiku enda/tööandja/riigi vastutus ja ülesanded elukestva õppe korraldamisel?
4. Milline võiks olla elukestva õppe rahastamismudel Eestis edaspidi?
5. Kui OECD rõhutab elukestva õppe kultuuri levitamist, siis kuidas seda saaks Eestis teha?

Liisi Uder
programmijuht
liisi.uder@kogu.ee
Eesti Koostöö Kogu
www.kogu.ee/pension2050/

30. juuni 2016, Roheline aas 5

Lisa 1: Töötamine vanemas eas

Allikas: Ilmarinen, J.E. "Aging workers", *Occupational and Environmental Medicine* 2001;58:546